

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی

بهار ۱۳۷۸

به کوشش نکین شهری

و سخت خطرناک را برای دیگران مجسم می‌سازد؛ جامعه‌ای که در آن، آدمی باید از میان سنگلاخ‌ها عبور کند و بسان گوهری گران تبلور یابد. «پینوکیو» آنجا از چوب بودن خویش رها می‌شود که بهترین راهنما را پیدا می‌کند و بی‌ریا و بدون دروغ بدان سو رهنمون می‌شود. با این همه «پینوکیو» چوبی است به نام بشریت که سرنوشتی جدا از سرنوشت آدمی ندارد.

✓ ایوار، شماره ۲۵، اردیبهشت ۱۳۷۸.

ادبیات کودکان، پلی بین مرزهای فرهنگی نویسنده: ایرا ساکسنا، مترجم: مینا اخباری آزاد

مقاله: در میان انبوه نژادهای انسانی که با مرزهای جغرافیایی از یکدیگر جدا شده‌اند، کودک محکم‌ترین ارتباط بین کل هستی است. کودک به هر نوع جامعه‌ای که تعلق داشته باشد، کودک است. در همه جا، «کودکی» با مراحل مشترک رشد، نیاز به محبت، امنیت و امید به بلوغ همراه است. کسب اطلاعات، یادگیری و دانش نیز مانند این نیازهای اولیه رشد، جزو حقوق کودک است که مسئولیت فراهم آوردن آنها برعهده بزرگسالان است.

در چنین فضای غنی از اطلاعات، اختلاف باارزی در زمینه گسترش اطلاعات بین کشورهای توسعه

□ (روزنامه‌ها

✓ ایوار، شماره ۲۲، فروردین ۱۳۷۸.

چوبی به نام بشریت: نقد و نظری بر داستان «پینوکیو، آدمک چوبی» نویسنده: عادل جهان آرای

نقد: نویسنده داستان «پینوکیو» شخصی ایتالیایی، به نام «کارلو لورنزی» معروف به «کولودی» است. داستان زندگی این چوب نتراشیده و بی‌جان از آن جهت خواندنی است که «واقعاً داستان یک چوب نیست، داستان کسانی است که از طبیعت انسانی خود دور می‌شوند و اگر چشمان دل خویش را باز نکنند چه بسا چوب بمانند».

«پینوکیو» تمثیل روشنی است از زندگی انسانی که خود را کم می‌کند، نمی‌شناسد، از حقیقت خود آگاهی ندارد، همه چیز را می‌بیند جز اندرون خویش، به هر راهی می‌رود جز راه خود «انسانیت»، آنهایی را که باید در طول زندگی سرمشق خود قرار دهد، نمی‌بیند، ولی با کسانی همراه است که جز گمراهی راهی را نمی‌شناسند.

شخصیت‌هایی که سر راه پینوکیو قرار می‌گیرند در جامعه انسانی زیاندند. «کولودی» با به تصویر کشیدن چنین چهره‌هایی، جامعه‌ای پیچیده

تعداد شرکت‌کنندگان ایرانی نسبت به سایر کشورها بیشتر بود. غرفه ایران با چند پوستر از مناظر طبیعت ایران تزئین شده بود. بخشی از کتاب‌های پژوهشی شورای کتاب کودک و بعضی از کتاب‌های یوسفی، مرادی کرمانی و ابراهیمی نیز به نمایش گذاشته شده بود.

در مقایسه با هند، ایران در تمام عرصه‌های ادبیات کودک بسیار بیشتر تلاش کرده است، ولی در معرفی این تلاش‌ها آن چنان که باید و شاید کوشا نبوده است. شرکت در چنین کنگره‌هایی باعث آشنایی دست‌اندرکاران ادبیات کودک کشورمان با نویسندگان و تصویرگران کشورهای دیگر می‌شود و در واقع، در ارتقای سطح فرهنگی ایران بسیار مؤثر خواهد بود.

✓ اطلاعات، شماره ۲۱۵۶، فروردین ۱۳۷۸.

نقد ادبی؛ ارزش‌گذاری در بستر خرد و منطقی

نقد پژوهش «روش‌شناسی نقد ادبیات کودکان» اثر محمدهادی محمدی که در سومین دوره معرفی پژوهش‌های فرهنگی برگزیده سال، در گروه ادبی - فرهنگی به عنوان پژوهش برتر معرفی شده، از دو بخش نقد نظری و نقد عملی تشکیل شده است. تلفیق این دو بخش با یکدیگر به خوانندگان امکان می‌دهد تا بین یافته‌های نظری و عملی خود در زمینه نقد پیوند برقرار کنند.

روش و تکنیک اصلی در این پژوهش، براساس الگوی آموزش‌پذیری نقد ادبی استوار است. بر همین اساس به اثر ادبی به عنوان یک کل قابل تجزیه به اجزا و شناخت این اجزا نگاه شده است.

روش‌شناسی، مقوله‌ای منطقی است که کار و موضوع اصلی آن، شناسایی و سازماندهی شیوه‌های شناخت و ارزیابی قانونمند پدیده‌ها و ساختارهاست. هر متن، سندی مستقل برای تحلیل و ارزیابی محسوب می‌شود و با استناد به اصول و قوانین کلیشه‌ای نمی‌توان ادبیات کودکان را تحلیل کرد. خاصیت ادبیات چنین است که خوانندگان و یا شنوندگان درباره آن جانب‌دارانه سخن بگویند. چون درون‌مایه ادبیات براساس عواطف شکل گرفته است. البته با در نظر گرفتن این نکته که هیچگاه

یافته و کشورهای در حال توسعه وجود دارد. در حالی که کودکان در بخشی از دنیا شاهد پرتاب موشک، بهره‌گیری از کامپیوتر و مطالعه درباره ماهواره‌ها و ناشناخته‌ها هستند، کودکانی در بخشهای دیگر زندگی می‌کنند که حتی مدرسه و تخته سیاه را نمی‌شناسند.

برقراری همکاری بین کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه به منظور ترویج ادبیات کودکان، نشانه آگاهی است. تبادل اطلاعات، اشاعه علم و تکنولوژی، برقراری ارتباط‌های فرهنگی، پیشرفت دانش و تقدیر از افراد فعال در این زمینه، سهیم شدن در افکار و آرزوهای دیگران، کنار گذاشتن تبعیض‌های قومی و نژادپرستی در جوامع و ایجاد صلح و آرامش برای دنیایی سالمتر و بهتر از راه‌های برقراری این همکاری هستند.

✓ ایران، شماره ۲۰۳۷، اردیبهشت ۱۳۷۸.

می‌ترسیم یا به هند بگذارم! گفت‌وگو با هنرمندان برگزیده بیست و ششمین کنگره ادبیات کودکان و نوجوانان در هند

گفت‌وگو بیست و ششمین کنگره ادبیات کودکان و نوجوانان، به همت «دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان (IBBY)» در سال ۱۹۹۸ میلادی در شهر دهلی نو - هندوستان - برگزار شد. در این کنگره، نویسندگان، مترجمان، تصویرگران و ناشران برگزیده کشورهای گوناگون گرد هم آمدند و پیرامون موضوع ادبیات کودک و ضرورت گسترش اندیشه‌های صلح‌جویانه در ادبیات کودک به بحث و تبادل نظر پرداختند.

در این کنگره، هنرمندان ایران نقش بسیار فعالی داشتند و در زمینه تألیف «محمدرضا یوسفی» برای رمان «ستاره‌ای به نام غول» در بخش ترجمه «حسین ابراهیمی» (الوند) برای کتاب «زمستان در جنگ» و در عرصه تصویرگری «ویدا لشگری فرهادی» برای کتاب «قصه‌های من و مامان» لوح افتخار دریافت کردند.

۲۰ کشور در این کنگره شرکت داشتند و هر کشور غرفه‌ای مخصوص به خود داشت. در غرفه ایران با آجیل مشکل‌گشا، که نام یکی از داستان‌های آقای مرادی کرمانی است از مهمانان پذیرایی می‌شد.

نمی‌توان دنبال ارزش‌های واحد و ثابت بود، ارزش‌های زیبا اگر چه مفهومی عام است، اما هر قوم و فرهنگی تفسیرهای خاص خود را از آن دارد.

✓ انتخاب، شماره ۱۶، اردیبهشت ۱۳۷۸.

بی‌رحمت یک بره برام بکش!

نگاهی به کتاب «شازده کوچولو» اثر «آنتوان دوست اگزوپری»
نویسنده: محمدرضا صمیمی

نقد «شازده کوچولو» یک شعر بلند عارفانه است. «اگزوپری» در این اثر خود، طنزی تلخ و گزنده دارد، ولی این طنز بدبینانه نیست. او به انسان خوش‌بین است. در حقیقت او به انسان ایمان دارد.

«شازده کوچولو» در واقع کودکی فراموش شده انسان‌هاست و مانند بزرگان شعر و عرفان ایرانی، بیشتر چشم به درون انسان‌ها دوخته است. از «شازده کوچولو» در ایران، تاکنون دو ترجمه ارائه شده است. محمدقاضی در ترجمه خود لحن صمیمی قصه را که با طنز تلخ اگزوپری همراه است، تا حدودی خشک و بی‌روح کرده است. اما همین اثر در ترجمه احمد شاملو - به دلیل بهره‌جستن از فرهنگ کوچه - لحن صمیمی‌تری دارد، که البته افراط در این کار به یکدستی اثر لطمه زده است. در جاهایی نیز این طنز به وسیله مترجم به هجو مبدل می‌شود. دیگر این که انتخاب نام «مسافر کوچولو» برای این کتاب توسط شاملو به اندازه «شازده کوچولو» در ترجمه قاضی مناسب نیست و معنای ژرف و عمیق آن را در سطح نگه می‌دارد.

✓ خرداد، شماره ۱۲۸، خرداد ۱۳۷۸.

ماهی قرمز شط: نقد و بررسی رمان «مهمان مهتاب» نوشته «فرهاد حسن‌زاده»
نویسنده: محمدرضا گودرزی

نقد محور رمان «مهمان مهتاب» بر تقابل‌های زوجی مانند دلاوری و جبن، شهامت و بزدلی، جوانمردی و ناجوانمردی، ایثار و خودخواهی، راستی و ناراستی و... بنا شده است. در میان تقابل‌های این رمان، تقابل مرگ و زندگی و تباهی و بالندگی عمده‌تر هستند. نویسنده در این رمان تمام واقعیت‌های زندگی را در نظر گرفته و به همه جنبه‌های نیک و بد روزگار

پرداخته است. قدرت مشاهده و ریزبینی و تیزبینی او در نگرستن به مناظر و مسائل اطرافش، ابعاد لازم را به این رمان بخشیده است.

باد، آب، آتش و دو ماهی سرخ در تنگ از وجوه نمادین این رمان هستند که نویسنده با ظرافت از این ابزار استفاده کرده است.

در رمان «مهمان مهتاب»، انس و الفت خواننده با شخصیت‌های داستان بیشتر به واسطه خصایص رفتاری و ذهنی‌شان است که البته بهتر بود خواننده با خصایص ظاهری و جسمانی شخصیت‌ها هم آشنا می‌شد، تا بتواند تجسم ذهنی بهتری از آنها ایجاد کند.

□ ماهنامه‌ها

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۲۰، ۲۰۱۳، ۱۳۷۷.
سهام ادبیات کودک از پژوهش‌های برگزیده سال

گزارش هم‌زمان با هفته پژوهش، پژوهش‌های برگزیده سال از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی معرفی شد. امسال، برای اولین بار، یکی از پژوهش‌های برگزیده به ادبیات کودک و نوجوان ارتباط داشت. این پژوهش «روش‌شناسی نقد ادبیات کودکان» نام دارد که توسط محمدهادی محمدی، صورت گرفته است.

«روش‌شناسی نقد ادبیات کودکان» از دو بخش نقد نظری و نقد عملی تشکیل شده است. در بخش «نقد نظری» مباحث نقد ادبیات کودکان، به شیوه‌های روش‌مند، براساس نگرش تفکیکی عناصر زیبایی‌شناختی و ساختاری متن، آموزش داده می‌شود. مهم‌ترین هدف این کار، فاصله گرفتن از نقد سنتی است که توانایی ارزیابی علمی وضعیت ادبیات کودکان ایران و همین‌طور ارائه راهکارهای درست برای رشد و ارتقای آن را ندارد. در بخش «نقد عملی» سه نقد روش‌مند، براساس شیوه‌های ارائه شده در بخش نقد نظری، آمده که نقد تأویلی، ساختاری و تطبیقی سه اثر متفاوت است.

مهم‌ترین نتایجی که این پژوهش به دست می‌دهد، بیش از هر چیز، آموزش‌پذیری نقد روش‌مند

و علمی در سطح وسیع کتابداران، آموزگاران، دانشجویان و سایر علاقه‌مندان به ارائه روش‌های متعدد نقد و ارزیابی آثار ادبی کودکان است. به طور کلی، هدف اصلی این اثر، دادن شناخت و آشنایی با ارزش‌گذاری‌های منطقی در ادبیات کودکان و توسعه و رشد این مقوله مهم هنری و اجتماعی است.

محمدی با استفاده از بورس سه ماهه کتابخانه بین‌المللی مونیخ، در تابستان ۱۳۷۷، توانست پژوهش «فانتزی در ادبیات کودکان» را نیز به پایان برساند. وی همچنین، در زمینه‌های پژوهش و نقد ادبی کودکان، با «پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان» همکاری دارد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۶، فروردین ۱۳۷۸

سرشار از طراوت و تکرار نویسنده: بابک نیک‌طالب

نقد کتاب «زنبور و سیب قرمز» سروده خانم افسانه شعبان‌نژاد، مجموعه شعر کودکانه‌ای با ده قطعه کوتاه در قالب چهار پاره برای مخاطبان گروه سنی الف و ب است. زندگی در دنیایی سرشار از طراوت، سرسبزی و همزیستی در کنار مخلوقات پروردگار، از عمده‌ترین موضوعات این مجموعه است. جانوران اهلی مثل گربه، کلاغ، اردک، گنجشک، ماهی، خروس، قورباغه و زنبور در این قطعات، ما را به فضای طبیعی و ملموس کودکی می‌کشانند و از دنیای غرق در دود و ماشین دور می‌کنند. البته، بُعد آموزشی نیز در این اشعار در نظر گرفته شده است. ویژگی اشعار این مجموعه، با توجه به مخاطبان خردسالش، سادگی و صمیمیت است؛ سادگی در کلمات، در شکل و بیان مطالب، در به کار بردن مفاهیم و مضمون‌ها، در استفاده از اجزای جمله و جای قرار گرفتن نهاد و گزاره و فعل و فاعل، در امروزی بودن زبان شعر و جلوگیری از ورود کلمات سخت و دور از ذهن.

البته، سراینده به محدوده‌های کوچک از دنیای فراروی خود پرداخته است و به عبارتی دیگر، از تنوع موضوع و مضمون، در این کتاب خبری نیست و همه چیز به حرکات و کارهای چند حیوان خانگی خلاصه می‌شود، هر چند که می‌دانیم برای ذهن و فکر

بچه‌های امروز، تکرار، خسته‌کننده و گریزاننده است. متأسفانه، در برخی اشعار، ضعف تألیف نیز به چشم می‌خورد که می‌توانست اصلاً نباشد. البته این ضعف‌ها در پرتو صمیمیت، سادگی و روانی اشعار، جلوه چندانی پیدا نمی‌کند.

به هر حال، با توجه به رکود بازار کتاب شعر کودک، انتشار چنین کتابی، با این تصاویر زیبا و چهار رنگ، غنیمت است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۶، فروردین ۱۳۷۸

طعم هیجان: نگاهی دوباره به جادوگرهای رولد دال

نویسنده: شهید رنجبر

نقد «رولد دال» نویسنده کتاب‌های «پسر» و «جادوگرها» است. «دال» در آثار خود، کاری می‌کند که بچه‌ها به او اعتماد کنند و به حرف او گوش دهند. نصاب او به یاد آنها می‌ماند و اینها همه از تکنیک قوی، کیفیت بالای داستان‌ها و شناخت عمیقش از روحیات کودکان ریشه می‌گیرد، او ابتدا روح و روان کودک را به تصرف درمی‌آورد. در فصل اول، یک «راز» را با آنها در میان می‌گذارد؛ چیزی که بچه‌ها عاشق آن هستند. او اشتیاق آنها را شعله‌ور و کنجکاوی‌شان را تحریک می‌کند و بعد، کم‌کم، نصیحت‌ها شروع می‌شوند. به نظر می‌رسد که همه معیارها در این کتاب به هم ریخته است، اما «دال» خوب می‌داند چطور همه چیز را دوباره جمع و جور کند و آن چنان غیرمستقیم آموزش دهد که «مولای درزش نرود» و بچه تردیدی در قبول آنها نکند. «دال» خوب می‌داند که چطور تخیل بچه‌ها را به بازی بگیرد تا داستان‌هایش را باور کنند.

«رولد دال» با دست خودش بچه‌ها را به دنیایی غیرواقعی می‌کشاند و سپس با دست خودش هم این دنیا را نابود می‌کند و احساس آرامش و امنیت را به بچه‌ها باز می‌گرداند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۶، فروردین ۱۳۷۸
کتاب‌های بی‌مخاطب
نویسنده: معصومه انصاریان

نقد «آدمی که احساسات داشت» نوشته «باربارا

دانلپ وان کرک» و ترجمه فاطمه معتمدی است. این داستان، به لحاظ ساختاری، به سه بخش عمده آغاز، تنه و پایان داستان تقسیم می‌شود. آغاز داستان، وضعیت خانواده‌ای را نشان می‌دهد که احساس واقعی فرزندشان را نادیده می‌گیرند. پسرک در تضاد با احساسات واقعی و غیرواقعی خود، شخصیتی دوگانه می‌یابد و در پایان، خود واقعی‌اش را کشف می‌کند.

داستان، رویکردی آموزشی و تربیتی دارد و به ظاهر، برای کودکان نوشته شده، اما اینکه موضوع پیچیده آن چقدر برای کودکان ملموس و قابل فهم یا لذتبخش است، به بررسی نیاز دارد. نویسنده در معرفی شخصیت‌ها، فقط به بیان مفاهیم کلی می‌پردازد و هیچ ویژگی برجسته‌ای از آنها ذکر نمی‌کند.

چون نگاه نویسنده بزرگسالانه است، زبان هم بزرگسالانه از کار درآمده و به کارگیری جمله‌های دو پهلو، کتاب را از نظر ارتباطی، دچار مشکل کرده است.

این کتاب، جایگاه مشخصی ندارد. از یک سو، به حکم قطع و تصاویر... کودکان است و از سوی دیگر، به دلیل مضمون مجرد و انتزاعی آن، جایگاهی در بین کودکان پیدا نخواهد کرد و البته بزرگترها هم کتابی را با این قطع و تصاویر، از آن خود نمی‌دانند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۶، فروردین ۱۳۷۸

گشودن گرهی به دندان که احتمال داشت به دست گشوده شود
نویسنده: علی‌اصغر سیدآبادی

نقد کتاب «بابای من قشنگ است» نوشته «شهرام شفیعی» و از انتشارات پیدایش است.

بابا هر وقت از سر کار می‌آید، لب حوض می‌نشیند و جوراب‌هایش را می‌شوید و دختر کوچولویش آن را روی بند رختی که با بند کفش درست کرده، پهن می‌کند. یک روز پدر جلوی آینه متوجه ریزش موهای سرش می‌شود و از آن روز به بعد جوراب‌هاش را خودش نمی‌شوید و خیلی کم با دخترش بازی می‌کند، اما بالاخره دختر با شروع یک بازی که خود آن را بازی «بابای من قشنگ است»

می‌خواند، دوباره خنده را بر لب‌های پدر می‌نشانند. داستان طرحی ساده دارد که به موضوعی معمولی اما تازه پرداخته است و در قالب داستان‌های واقع‌گرا می‌گنجد. وقوع چنین رویدادی در زندگی روزانه تکراری بوده و نویسنده در ساخت واقعیت دخالت زیادی نداشته است، بلکه رویدادی معمولی را از زندگی برگرفته که از فرط تکرار، از چشم پنهان مانده است و آن رویداد را با پرداختن هنرمندانه به داستانی قابل تأمل تبدیل کرده است.

جالب این که نویسنده رویدادی را برای داستان شدن انتخاب کرده است که به خودی خود این قابلیت را ندارد و توانایی نویسنده در کشف این قابلیت غیرقابل انکار است.

«بابای من قشنگ است» در بررسی کارکرد گرایانه می‌تواند در قالب داستان‌های هنری - آموزشی قرار گیرد.

در این داستان، مشکل، ریزش موی سر پدر است که تسلیم شدن در برابر این مشکل تا وقتی که احتمالی برای حل آن وجود دارد، بخردانه نیست. در واقع آنچه اکنون در این داستان اتفاق افتاده است، گشوده شدن گرهی به دندان است که احتمال داشت به دست گشوده شود. هر چند که نویسنده می‌تواند به راحتی این گره را چنان نگشودنی کند که گشودنش به دندان منطقی‌تر به نظر آید.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۷، اردیبهشت

حیف! داریم بزرگ می‌شویم
نویسنده: فاطمه سالاروند

نقد کتاب «شاعر قاصدک‌ها + (راوی آینه‌ها)» شعرها، قصه‌ها و یادداشت‌های «صوفی‌السادات و سیدحسین مصطفوی» است. این خواهر و برادر دو کودک خردسال هستند، با این حال شعرها و نوشته‌هایشان، زلال، زیبا و زنده‌اند. ویژگی بارز و خاص این مجموعه، عمیق و تفکربرانگیز بودن شعرهاست؛ کلمات، در عین سادگی، تازه و شاعرانه هستند. چنان که گاهی مخاطب فراموش می‌کند این شعرها محصول بی‌تابی لحظه‌های شاعرانه یک کودک است.

البته، با وجود این که روح کودکانه‌ای بر فضای کلی کار حاکم است، بعید نیست ویرایش و پیرایش آثار در شکل نهایی آنها تأثیر گذار بوده باشد.

سؤال بزرگ قرار می‌گیرد که آیا شیوه مناسبی برای بیان داستان انتخاب شده است؟

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۷، ۲۰۰۷ اردیبهشت ۱۳۷۸.

ادبیات کودک و نوجوان در هند

نویسنده: مانورا مایالا

مترجم: شهابی قندهاری

مقاله در گذشته، در جنوب آسیا سرزمینی به نام «بهارات» وجود داشت که همان هند کنونی است. بهارات، گهواره تمدنی قدیمی بود. سنت قصه‌گویی و قصه‌سازی بخشی از میراث فرهنگی مردم بهارات بود. داستان‌های آن‌ها درباره مردم، کوه‌ها، رودخانه‌ها، جنگل‌ها، حیوانات، فرهنگ و دنیای اطرافشان بود. با گذشت زمان، این داستان‌ها که بخشی از ادبیات شفاهی هند را تشکیل می‌دادند، به اشکال خاصی ثبت شدند. کتاب «پنجه تنگه» (کلیله و دمنه) که از کهن‌ترین مجموعه‌های داستانی ویژه کودکان و نوجوانان است، بخشی از این ادبیات شفاهی را تشکیل می‌دهد. تکامل ادبیات کودکان و نوجوانان در هند در سه بخش بررسی می‌شود؛ ابتدا داستان‌هایی در محدوده ادبیات شفاهی که شامل اسطوره‌ها، قصه‌ها، افسانه‌ها و آثار کلاسیک بوده و به زبان‌های مختلف هندی بازنویسی شده‌اند. بخش دوم، آثار ترجمه‌ای است، یعنی آثاری که از داستان‌های انگلیسی و سایر کشورهای اروپایی ترجمه و اقتباس شده‌اند. بخش یا مرحله سوم این تکامل زمانی شکل گرفت که هنر نوشتن خلاق پرورش یافت. این مرحله تازه‌ترین دوره پیشرفت ادبیات کودکان در هند است.

در حال حاضر، به منظور حفظ ادبیات کهن و سنتی هند سعی می‌کنند بین ادبیات سنتی و تشویق به شکل‌گیری ادبیات خلاق نوین، تعادلی برقرار سازند.

تصویرگری در کتاب‌های کودکان و نوجوانان هند نیز شامل هنر سنتی مردمی، هنر رئالیستی و هنر رسمی می‌شود.

یکی از پیشرفت‌های مهم هند در سال‌های اخیر، تأسیس «انجمن نویسندگان و تصویرگران کودکان و نوجوانان» در سال ۱۹۸۱ در دهلی نو است. این انجمن، نشریه «نویسنده و تصویرگر» را نیز منتشر می‌کند.

به هر حال بی‌آنکه به‌طور مشخص این دو شاعر کوچک و مجموعه آن‌ها مد نظر باشد، باید نکاتی را در باره این طیف از کودکان و نوجوانان در نظر گرفت. کودکان؛ قشری هستند که به سبب فراگیری سریع‌تر و تأثیرپذیری از روش‌های تربیتی خانواده و جامعه، بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرند. در این میان، عده‌ای به دلایل مختلف به موفقیت‌های بزرگ‌تری دست می‌یابند. در این مرحله و مراحل بعد، چگونگی برخورد با این بچه‌ها بسیار حساس است. آن‌ها با وجود همه این موفقیت‌ها، در عوالم خود به سر می‌برند و باید سیر طبیعی رشد خود را بگذرانند تا از جهات دیگر نیز به تکامل برسند و این، نیازمند عملکرد آگاهانه خانواده و اجتماع است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۷، ۲۰۰۷ اردیبهشت ۱۳۷۸.

حق داری بدانی زندگی تلخ است؛ خیلی تلخ

نویسنده: علی‌اصغر سیدآبادی

نقد کتاب «دخترک سه چشم» نوشته «فرشته ساری» و از انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است.

روشنک دخترکی است که یکی از چشمان خود را در یک تصادف از دست می‌دهد. والدین او، برایش از بانگ چشم، چشمی تهیه می‌کنند و به او می‌گویند که این چشم به دخترکی سه چشمی تعلق دارد. روشنک بعد از عمل جراحی، با شنیدن این داستان ساختگی، در دنیای خیالش با دخترک سه چشم گفت‌وگو می‌کند و برای او نامه می‌نویسد. در پایان پدر روشنک واقعیت را به او می‌گوید. چشم پیوند شده او متعلق به یک دختر ده ساله هندی بوده است که چشم دیگرش را پیش‌تر فروخته بودند و آن دختر اکنون زنده نیست.

«دخترک سه چشم» داستانی واقع‌گراست. نویسنده در واقع کوشیده است، مفهوم عدالت اجتماعی را از زاویه حقوق کودکان بنگرد و البته برداشت او نیز برداشتی انتقادی است.

نگرشی که نویسنده، در این داستان، به عدالت دارد؛ هم حالت شعارگونه پیدا کرده و هم اینکه به ارتباط مستقیم علم و عدالت رسیده است. در حالی که به نظر نمی‌رسد پیشرفت علم به‌طور مستقیم به عدالت بی‌انجام.

از نظر ساختاری نیز، این کتاب در مقابل این

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۸، ۲۰ خرداد ۱۳۷۸.
سسه امپراتور
نویسنده: حبیبه جعفریان

نقد کتاب «در مدرسه شبانه‌روزی» در برگرفته‌ی سه داستان از سه نویسنده بزرگ روسی یعنی «آنتوان چخوف»، «لئو تولستوی» و «فئودور داستایفسکی» با ترجمه «مهدی پرتوی» است.

شاید کمتر کسی بداند که این نویسندگان، قصه‌هایی نیز برای کودکان و نوجوانان نوشته‌اند. تعیین طیف خواننده توسط ناشر، ساده‌انگارانه است، به طوری که مخاطب کودک و نوجوان از یکدیگر تفکیک نشده‌اند در حالی که هر سه داستان بیشتر متناسب با روحیات یک نوجوان خلق شده‌اند. داستان «کاشتاکا» نوشته «چخوف» است. شخصیت اصلی داستان سگی است که نویسنده با مهارت بسیار در جلد شخصیت او فرو رفته. از چشمان او به آدم‌ها و اشیاء می‌نگرد، با بینی او بو می‌کشد و با ذهن او می‌اندیشد. یکی از جذابیت‌های داستان در ترسیم رابطه عاطفی مردی میان‌سال با حیواناتش است. طنز چخوفی در تمام فضای داستان سیال است.

داستان «زندانی قفقاز» نوشته «تولستوی» به‌طور غافلگیرکننده‌ای آغاز می‌شود و خواننده را به یاد افسانه‌های قدیمی و رویاهای بی‌حد و مرز کودکی می‌اندازد. توصیف وضعیت قهرمان داستان «ژیلین» در میان تاتارها در عین حال که ماجراجویانه و هیجان‌انگیز است، از نثر ساده و روایت موشکافانه و دراماتیکی برخوردار است. موضوع داستان «تولستوی» نوجوانانه نیست، اما حوادث و شیوه روایت او، آن را برای نوجوانان جذاب ساخته است.

داستان «در مدرسه شبانه‌روزی» نوشته «داستایفسکی» برای خواننده نوجوان بیش از حد تراژیک و جدی است. این داستان، قطعه‌ای شتابزده و مبهم است و وقایع داستان خیلی مختصر در آن اتفاق افتاده، به طوری که خواننده برای پاسخ بسیاری از پرسش‌هایش بایستی به مقدمه ناشر مراجعه کند. در این داستان، انگیزه‌ها نامعلوم، دگرگونی‌ها بی‌دلیل و ناگهانی و شخصیت‌ها مثل چوب، شق‌ورق‌اند. در پایان باید به ترجمه متین و در عین حال ساده و روان مترجم کتاب اشاره کرد.

چیره‌دستی و توانایی مترجم در انعکاس دقیق تفاوت‌های سه امپراتور ادبیات روس در شیوه به کارگیری کلمات و در یک کلمه «نثر» و «سبک» آن‌هاست.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۸، ۲۰ خرداد ۱۳۷۸
دنیا از نگاه اشیاء
نویسنده: زهرا دامپار

نقد کتاب «پاک کن ترسوی گمشده: جستجویی که کاشف شد» نوشته «زرین رستمی‌وند» با تصاویر «فریبا جعفری» از انتشارات سوره (حوزه هنری) است. این داستان تخیلی بیانگر سرگذشت پاک‌کن سبز رنگی گرد کوچکی است، که از مدادها می‌ترسد و روزی دست به فرار می‌زند. پاک‌کن با قل خوردن، خود را روی زمین می‌اندازد و وارد دنیای جدیدی می‌شود. او در این سفر اکتشافی تجربه‌های جدیدی به دست می‌آورد و در پایان با کمک یک مداد، راه رسیدن به خانه را پیدا می‌کند. نویسنده در این داستان چند پیام و نکته تربیتی را به بچه‌ها منتقل می‌کند. بچه‌ها یاد می‌گیرند که سفر و معاشرت با دیگران سبب افزایش تجربه و دانش آن‌ها می‌شود. از دیگر نکات مثبت این داستان، کمک به پرورش تخیل در کودکان و تقویت حس نوع‌دوستی در آن‌هاست.

عنوان طولانی داستان، رعایت نکردن قواعد دستوری در برخی قسمت‌ها، تکرار افعال، جا به جایی ارکان جمله، حذف فعل و فاعل بدون قرینه لفظی و معنوی و کاربرد برخی واژه‌ها و عبارت‌های دشوار نیز از نقاط ضعف این داستان به شمار می‌روند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۸، ۲۰ خرداد ۱۳۷۸
سنادگی نوجوانانه یا ساده‌نگری
نویسنده: لکبر هاشمی

نقد کتاب «خواب زورکی» نوشته «مسلم ناصری»، مجموعه پنج داستان طنز برای نوجوانان است. داستان‌ها درباره یک پسر نوجوان روستایی است که با مادر بزرگش زندگی می‌کند. این پسر، نوکر ارباب روستاست. اتفاق‌هایی که برای ارباب و پسرک روی می‌دهد، داستان‌های این مجموعه را تشکیل می‌دهند. در پایان هر قصه، این ارباب است که شکست می‌خورد و پسرک همیشه پیروز است. در

رفتن. لالایی‌ها و ترانه‌های کودکانه، مثل دیگر شعرها و ترانه‌های عامیانه قدیمی، ویژگی‌های فولکلوریک دارند. بیشتر این شعرها از نظر وزن، با عروض تطبیق نمی‌کنند و بنای وزن‌شان، بر توازن تکیه‌ها و هجاها قرار دارد؛ هر چند گاهی بعضی از بیت‌ها و مصراع‌ها، از وزن عروضی نیز برخوردارند.

✓ کلیاتنگ، سال چهارم، شماره ۱.

وضعیت ترجمه کتاب‌های کودکان و نوجوانان

میرزگرد در حاشیه جشنواره یک هفته با کانون، یکی از مین‌گردهای تخصصی ادبیات کودکان و نوجوانان، به بررسی و تحلیل وضعیت ترجمه کتاب‌های کودک و نوجوان در زمینه‌های مختلف اختصاص داشت. در این میرزگرد، پروین علیپور، حسین ابراهیمی، محمود سالک و مجید عمیق، شرکت داشتند. ابراهیمی، معتقدند مترجم‌هایی که به طور حرفه‌ای و تخصصی، در زمینه ادبیات نوجوان و رمان‌های بلند کار می‌کنند، محدودیت زیادی دارند و در واقع، گزینش رمان‌ها تصادفی انجام می‌گیرد، نه آگاهانه و با برنامه.

مترجم، ماشین ترجمه نیست و مترجمی که به انتخاب و گزینش دست نزنند، مترجم نیست. مترجم باید در متن دخل و تصرف کند. البته، دامنه این دخل و تصرف‌ها باید تا جایی باشد که الگوهای تعیین شده به هم نخورند. ایشان در ادامه صحبت‌شان بر حمایت از مترجمان جوان و تازه کار تأکید کردند تا این مترجمان نیز برای کسب تجربه در این زمینه، فرصت پیدا کنند، چرا که مترجمان بزرگ هم از یک جایی شروع کرده‌اند و آنها هم کاستی‌هایی داشته‌اند. به نظر محمود سالک، جامعه نسبت به مؤلف حساسیت بیشتری نشان می‌دهد، در حالی که مترجم همیشه باید احتیاط بیشتری کند. حرفه مترجمی باید تعریف شود و برای مترجم کتاب علمی یا رمان، باید شاخصه‌هایی وجود داشته باشد.

مجید عمیق، بر این اعتقاد است که وضعیت ترجمه کتاب‌های علمی، خیلی اسفناک است و واژه‌های غلط بسیاری در آنها دیده می‌شود. ناشران با نشر این گونه کتاب‌ها، نوزده میلیون مخاطب

این کتاب، نکته مثبتی دیده نمی‌شود. موضوع داستان‌ها تکراری، سهل‌الوصول و بدون هرگونه نوآوری است. داستان‌ها طرح‌های ساده‌ای دارند و هیچ‌گونه پیچیدگی خاص یا فراز و نشیب جدی در آن‌ها دیده نمی‌شود. نثر داستان‌ها نیز دچار مشکل است و این از یک نویسنده با تجربه پذیرفته شده نیست. این امر موجب شده است که ارتباط بین نویسنده و مخاطب برقرار نشود. این کتاب یک مجموعه طنز معرفی شده است ولی اثری از طنز در آن دیده نمی‌شود و حتی نمی‌توان گفت که این کتاب به مسائل جدی و عمیق اجتماعی پرداخته است، چرا که در جامعه امروزی دیگر نظام فتوادی وجود ندارد.

□ فصل‌نامه‌ها

✓ کلیاتنگ، سال چهارم، شماره ۲.

لالا، لالا، گل انجیر: سخنی کوتاه درباره لالایی‌ها و ترانه‌های قدیمی کودکان

نویسنده: جعفر ابراهیمی - شامه

مقاله لالایی‌ها، بی‌شک نخستین شعرهایی هستند که با هدفی خاص، برای کودکان سروده شده‌اند. لالایی‌هایی که از زمان قدیم به یادگار مانده‌اند، هنوز هم زیبایی‌های خاص خودشان را حفظ کرده‌اند و همچنان در ردیف بهترین و زیباترین شعرهای کودکان قرار دارند.

خواندن لالایی، گاه همراه با شعرهای لالایی و گاه فقط با تکرار کلمه لالا، لالا، لالایی با آهنگ‌هایی دلنشین و آرامش‌بخش، از دیرباز در ایران معمول بوده است. بعضی از مادران، به ذوق و سلیقه خود، آهنگ‌هایی برای شعرهای لالایی می‌ساخته‌اند و گاه نیز کلمه‌هایی را بر آن می‌افزوده‌اند و یا اسم کودک خود را در لالایی‌ها می‌گنجانده‌اند.

البته، ترانه‌های لالایی، همیشه هم برای خواباندن کودک به کار نمی‌رفته؛ بلکه بعضی از لالایی‌ها برای نوازش و نشان دادن مهر و محبت مادرانه بوده است. بعضی اوقات نیز مادران آرزوهای غم‌ها و درد دل‌ها و تجربه‌های خودشان را در لالایی‌ها بازگو می‌کرده‌اند.

در کنار لالایی‌ها، مادران شعرهای دیگری نیز برای بچه‌ها می‌سرودند؛ برای مثال، هنگام به حرف آمدن کودک و برای تشویق او به تکرار کلمات، در زمان بازی و یا زمانی که کودک شروع می‌کند به راه

نوجوان را بازیچه قرار داده‌اند. به نظر ایشان، به ترجمه کتاب کودک در زمینه داستانی نیازی نیست، ولی بایستی رمان‌های بیشتری ترجمه شود.

به نظر پروین علیپور، ترجمه کتاب‌های علمی برای کودکان و نوجوانان لزومی ندارد و فقط باید در حد خیلی کم و استثنایی باشد، در حالی که در مورد رمان و کتاب‌های غیرعلمی، خلأ وجود دارد.

در مورد تألیف کتاب‌های علمی، سالک، معتقد است که این تألیف باید کاری گروهی باشد که فعلاً امکاناتش فراهم نیست. در این زمینه، کانون و ناشران دولتی که امکانات خاصی دارند، باید الگوساز باشند.

✓ **سالنامه مطبوعات کودک و نوجوان، شماره ۲ و ۳، سال ۱۳۷۷-۱۳۷۸.**

تصویرگری در نشریات کودکان

نویسنده: غلامعلی مفتبی

یادداشت از کودکی که خوب و راحت نقاشی می‌کرد، پرسیدند: چگونه به این خوبی و زیبایی نقاشی می‌کنی؟ در جواب گفت: خیلی راحت، اول فکر می‌کنم که چه می‌خواهم و بعد دور تا دور فکرم را خط می‌کشم و بعد با مداد رنگی هم رنگش می‌کنم. این گونه فکر کردن، تنها چاره کار هر تصویرگری است.

تصویرگر، ضمن اینکه به روش خاص خویش، از اندیشه خلاق خود پیوسته بهره می‌برد و کمک می‌گیرد، به نسبت اهمیت موضوع، می‌کوشد با ارائه تصاویر رنگی خیره‌کننده و به کارگیری روش‌های نو و حیرت‌انگیز در طراحی، اثری مناسب کودکان پدید آورد. تصویرگر، با توجه به جذابیت و اثرگذاری یک تصویر خوب، می‌داند که عکس‌العمل کودکان در برابر تصویر چگونه است. بنابراین، در به کارگیری خط و رنگ، کوششی جدی دارد.

✓ **سالنامه مطبوعات کودک و نوجوان، شماره ۲ و ۳، سال ۱۳۷۷-۱۳۷۸.**

گزارش در مطبوعات کودک و نوجوان:

چاپکی کردن با خیالپردازی‌های نوجوان

نویسنده: مهراں بهروزفغانی

مقاله در حال حاضر، گزارش نویسی در مطبوعات ویژه کودک و نوجوان، آسانترین کار برای خبرنگارانی است که هیچگاه در این حرفه به طور اصولی آموزش ندیده‌اند و هر چه نوشته‌اند، با اندکی

انقاض و اصلاح مسئول بالاتر، برای چاپ آماده شده است. تعریف کلاسیک گزارش نویسی، در مطبوعات ویژه کودک و نوجوان و مطبوعات بزرگسالان، از نظر محتوا تفاوت چندانی ندارد. گزارش، بازگویی یک واقعه یا حادثه اجتماعی - همگانی است که به موقع خود، می‌تواند تأثیرگذار و هدایت‌کننده باشد.

تفاوت گزارش نویسی در مطبوعات دو گروه سنی کودک و نوجوان و بزرگسال در سوژه، زبان، تکنیک نوشتار، پردازش اطلاعات و اهداف گزارش است. انتخاب سوژه، در نشریه‌های کودک و نوجوان، تابع مقتضیات سن و سال مخاطب، سرگرمی‌ها و فصول سال است. تصویرپردازی و تکنیک در گزارش، توأمان عمل می‌کنند؛ البته، با در نظر گرفتن این نکته که روش نگارش یک گزارش برای مخاطبان کودک و نوجوان، حساس‌تر و ظریف‌تر از روش‌های گزارش نویسی در مطبوعات بزرگسالان است. نثر گزارش باید دلنشین باشد و پر از احساس؛ به گونه‌ای که خواننده پس از خواندن نخستین بند، برانگیخته شود و دنباله مطلب را پیگیری کند. گزارش، مرز واقعیت‌نویسی و داستان‌پردازی است.

گزارش نویسی برای کودکان و نوجوانان به صبر و تحمل، دوباره خوانی، دوباره نویسی، چاپکی کردن در خیالپردازی‌های نوجوان و آشنایی با اضطراب و دل‌نگرانی‌های نوجوان نیاز دارد.

✓ **سالنامه مطبوعات کودک و نوجوان، شماره ۲ و ۳، سال ۱۳۷۷-۱۳۷۸.**

طرح CLIP یا سازماندهی اطلاعات ادبیات کودکان در نشریات

نویسندهگان: لانا تورنگویست، آن دو وریس

مترجم: فاطمه زمانی

مقاله سازمان بررسی موضوع‌های ادبی کودکان در نشریات که به طور اختصار CLIP نامیده می‌شود، گزارش‌هایی در زمینه ادبیات کودکان، از بین نشریات تخصصی و منتخب، تهیه می‌کند که این انتخاب به تعداد مؤسسات شرکت‌کننده در این سازمان بستگی دارد و البته، تعدادشان می‌تواند افزایش هم پیدا کند.

این موضوعی را به زبان انگلیسی فهرست می‌کنند. جدا از نام اشخاص، مؤسسات و مناطق جغرافیایی، تمام عنوان‌های موضوعی در زمینه ادبیات کودکان است و هر زمان که با موضوع جدید یا مورد تحقیقاتی تازه‌ای روبه‌رو شوند، در این فهرست تجدیدنظر می‌کنند.

در حال حاضر، سازمان CLIP در پی آن است تا سالیانه ۲۰۰۰ تا ۴۰۰۰ مقاله را از ۵۰ تا ۱۰۰ عنوان نشریه، نمایه‌سازی کند.

این مؤسسات، در طرح نمایه‌سازی، برخی از موضوع‌های نشریات را انتخاب و سپس اطلاعات جمع‌آوری شده را تنظیم و در بولتن‌ها چاپ و منتشر می‌کنند. هر کارت ثبت شده نام نویسنده، عنوان مقاله (با ترجمه انگلیسی)، منبع مقاله، تاریخ و زبان نشریه را به همراه دارد. برای مشخص کردن مطالب مقاله، یک یا چند موضوع، همراه با شرح مختصری از آن، ضمیمه می‌شود.

تعدادی از کارشناسان این کمیته، عنوان‌های

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی